

Маленька чорна сукня і монастирська аскеза

ОЛЬГА ГЕРАСИМЕНКО

12 ЛЮТОГО 2020

Що насамперед спадає на думку, коли йдеться про Коко Шанель? Маленька чорна сукня. Парфуми «Chanel № 5». Коротка жіноча зачіска. Унікальний стиль Шанель витримав випробування часом, тоді як імена багатьох її сучасників-модельєрів пішли в небуття й відомі нині хіба що історикам моди. Аби залишити такий відбиток у культурі, не достатньо було просто винайти цікавий дизайн капелюшка чи сукні. У тому, що запропонувала світові Шанель, була схована ціла філософія, побудована на тонкому розумінні довколишньої реальності.

Коко Шанель. Фото Горста П. Горста, 1937 рік

Габріель Бонер Шанель прийшла на світ у злиденній родині й рано зосталася без матері, а згодом її, разом із братами та сестрами, покинув і батько. Хлопчиків у рамках програми державного піклування віддали в селянські родини, а дівчата опинились у сиротинці при старовинному Обазинському абатстві. Анрі Гідель, дослідник життя Шанель і автор біографічного роману про неї, надає великого значення цьому факту. На його думку, чорнобіле чернече вбрання, аскетична краса цистерціанської обителі, суворі лінії стін і стриманість оздоб залишили відбиток у свідомості Шанель, згодом утілюючись у її унікальному стилі. Для свого часу вона була новаторкою, ба навіть революціонеркою, що зухвало перекреслювала канони модного світу і ставила його закони з ніг на голову. Але парадокс полягає в тому, що Шанель, імовірно, сама цього не усвідомлюючи, просто поверталася назад у часі: до стриманої краси простих ліній, до майже схематичних зображень, до монотонності та практичного крою одягу – словом, до світу раннього середньовіччя. Світу, що наново виникав на уламках загиблої цивілізації.

У схожому світі довелося жити й самій Коко Шанель.

Перша світова війна не просто змінила старе, звичне життя – вона фактично знищила його. У її

полум'ї згоріла так звана *Belle Époque*, «прекрасна епоха» – безтурботна, спрагла розкоші й богемних розваг. Із попелу постав новий світ, де більше не було місця складним зачіскам, вигадливим капелюхам і пишним сукням із дорогих тканин, які неможливо вдягти без сторонньої допомоги. І саме Коко Шанель була покликана прикрити наготу цієї новонародженої реальності.

Мода завжди орієнтувалася на жінок із вищих класів. Маючи купу вільного часу та прислугу, вони могли дозволити собі складні туалети. Кутюр'є сприймали моду як різновид мистецтва: жінка виконувала роль полотна, на якому художник малює те, що, на його думку, найкраще *виглядатиме* з боку. Шанель же, з юних літ змушена сама заробляти на хліб, жила зовсім не так, як світські красуні «прекрасної епохи», і для неї передовсім важили практичність і комфорт – тобто те, як *почуватиметься* жінка у вбранні. Прийшовши до світу високої моди з «низів», вона принесла й ці принципи: замість адаптуватися під встановлені норми, створювала одяг, який було б зручно носити їй самій, рішуче відкидаючи усе те, що вважала безглуздим. Одягаючи жінку, Шанель насправді немов роздягала її, позбавляючи зайвого й непотрібного.

Перетворивши тканину з самоцінності на інструмент для досягнення творчої мети, вона навчила людей цінувати ідею, втілену в речі.

Складні повоєнні часи перетворили вимоги практичності та зручності вбрання на сувору необхідність для широкого загалу жінок. Безліч чоловіків полягло на війні, а чимало повернулося додому інвалідами, не здатними подбати навіть про самих себе; через економічні труднощі багато родин вже не могли утримувати прислугу. Аби вижити самим і прогодувати сім'ї, жінки мусили взяти на свої плечі купу обов'язків, дотепер зарезервованих для чоловіків, зокрема почати працювати. Для такого життя вже не годилися довгі пишні сукні з турнюрами й капелюхи з пір'ям. І мода, запропонована Коко Шанель, якнайкраще вписалась у нові реалії.

Показова тут історія падіння видатного модельєра Поля Пуаре. Визнаний майстер, справжній король моди 1910-х років, якого в модних колах скромно називали «Le Magnifique», він щиро ненавидів Шанель, убачаючи в ній серйозну конкурентку, і неприховано зневажав особливості її роботи. У повоєнну добу Пуаре, зміркувавши, що жінкам захочеться якнайшвидше забути про жахіття війни та знову відчувати себе красивими, бажаними й безтурботними, продовжив

свою діяльність у звичному стилі – і програв. Його модний дім збанкрутував, залишки одягу було розпродано на вагу, а самому Пуаре довелося перебиватися випадковими заробітками аж до смерті. Модельєр фатально помилився, відкинувши через ворожість до Шанель беззаперечні факти, на які вона спиралася: не побажав визнати, що світ безповоротно змінився й уже не буде таким, як раніше.

У часи тотального дефіциту, коли стало неможливо дістати бодай якусь пристойну тканину, Шанель відважилася на справжню авантюру: почала шити жіноче вбрання з джерсі – еластичного трикотажу, з якого раніше виготовляли утеплену білизну й підштанки. Звісно, спершу це шокувало світ моди, адже доти коштовна тканина була однією з неодмінних складових гарного вбрання, проте Шанель вдалося довести, що важливий не матеріал, а те, що і як з нього пошите. Такий підхід став її візитною карткою: перетворивши тканину з самоцінності на інструмент для досягнення творчої мети, вона навчила людей цінувати ідею, втілену в речі.

Прагнення підкреслити, що важлива не блискуча обгортка, а сама сутність речей, втілилося й у знаменитих «Chanel № 5» – перших синтезованих парфумах, які не дублювали природний запах, а пропонували зовсім новий аромат. Шанель відмовилася від пишномовних романтичних назв, які було заведено давати парфумам, обравши лаконічне «№ 5» – просто порядковий номер зразка, вподобаного з-поміж низки інших, які на її замовлення створив Ернест Бо. Так само вона вчинила і з вибором флакона. Замість яскравої пляшечки вигадливої форми, у якій тоді розливали парфуми, Шанель обрала звичайне прозоре скло, крізь яке виднілася золотава рідина: цінна сама собою, вона не потребувала жодних додаткових прикрас.

Нарешті, саме Шанель перетворила на вічно модну класику чорний колір, який доти здебільшого використовували для жалоби чи релігійного вбрання. Ідеться, звісно ж, про знамениту маленьку чорну сукню. Це вкрай аскетична концепція – і річ не лише в тім, що вона схожа на прості сирітські платтячка, які юна Габріель носила в монастирському притулку. Ідея цієї сукні полягає в тому, що навіть жінці зі скромними статками достатньо мати її в шафі, аби бути модною та красивою. Чорна сукня з відповідно дібраними аксесуарами доречна в будь-якій ситуації: від повсякденних справ до побачення, від прогулянки містом до званої вечері. Припускають, що для самої Коко Шанель створення маленької чорної сукні було пов'язане з трагедією – смертю коханого чоловіка. Не будши його законною дружиною, Шанель, відповідно, не могла бути і вдовою, а тому не мала права носити за ним жалобу; тож вона створила сукню, що стала виявом скорботи. Злі язики подекуди навіть, нібито за маленькою чорною сукнею лежало потаємне бажання Шанель змусити усіх жінок зодягтися в траур разом із нею, однак насправді завдяки їй змінилося саме сприйняття чорного кольору: він став символом універсальної елегантності та практичності.

ОЛЬГА ГЕРАСИМЕНКО

12 ЛЮТОГО 2020